

Demografsko stanje Hrvata u Srbiji na temelju rezultata Popisa 2022. godine

Jelena Dulić Bako*

Sažetak

Demografsku stvarnost Hrvata u Srbiji prikazanu ovim radom čini 39 107 osoba izjašnjenih popisnom kategorijom „Hrvati“ u posljednjem popisu stanovništva provedenom u Republici Srbiji 2022. godine. Hrvati u Srbiji rasprostranjeni su u svim regijama, općinama i gradovima Srbije, osim u jednoj općini u Južnoj i Istočnoj Srbiji, što ih čini teritorijalno iznimno disperziranom nacionalnom manjinom, ali su također u svakoj apsolutna manjina.

Najveći broj Hrvata Srbije živi u Vojvodini – 83,5 %, gdje su po brojnosti peta etnička zajednica (nakon Srba, Mađara, Roma i Slovaka). Na razini naseljenih mjesta, Hrvati u Srbiji najbrojniji su u osam mjesta i to u Sjevernobačkom i Zapadnobačkom okrugu.

U posljednjem međupopisnom razdoblju (2011. – 2022.) pad broja Hrvata zabilježen je u gotovo svim općinama i gradovima pa tako i njihovim naseljima. Jedan od razloga demografskog regresa Hrvata u Vojvodini je poremećeni biološki sastav s jasnim trendom demografskog starenja, kao i nepovoljni sociopolitički faktori. Spolna struktura je narušena, odnosno javlja se signifikantno veći broj žena u odnosu na muškarce. Prema dobnoj strukturi, Hrvati u Srbiji spadaju u izrazito staro stanovništvo, a prosječna starost je veća od prosjeka za Srbiju.

Ključne riječi: Popis 2022., Hrvati u Srbiji, Hrvati u Vojvodini, depopulacija, demografski pad, biološka struktura

Uvod

Na teritoriju Republike Srbije proveden je Popis stanovništva i kućanstava od 1. do 31. listopada 2022. godine. Prema njemu, Hrvati u Srbiji predstavljaju po brojnosti šestu nacionalnu manjinu s 39 107 pripadnika te čine 0,59 % populacije Srbije. Među njima, čak 32 684 Hrvata živi u Vojvodini, gdje čine 1,9 % ukupnog stanovništva.

* master edukacije geografije

Najzastupljeniji su u Sjevernobačkom okrugu, dok su gledajući na razini općina i gradova u apsolutnom smislu najbrojniji u Gradu Subotici, a u relativnom u Apatinu.

Poput većine etničkih zajednica i Hrvati se suočavaju s padom broja stanovnika, što je kod ove zajednice trend još od popisa 1961. godine.

Predmet istraživanja u radu je demografska slika Hrvata u Srbiji prema posljednjem popisu stanovništva.

Primarni cilj istraživanja je predočiti demografsku stvarnost Hrvata u Srbiji prema posljednjem popisu stanovništva (2022.). Cilj analize demografske stvarnosti Hrvata u Srbiji je doprinos općoj spoznaji o demografskim procesima te ukazivanje na moguće i postojeće probleme i izazove.

Predmetu istraživanja ovog rada pristupa se kroz metodu prikupljanja i obrade podataka. U demografskoj analizi rada korištena je metoda analize i sinteze dostupne literature i izvora podataka, metoda dedukcije te grafička i statistička metoda. Uz pomoć baze podataka Republičkog zavoda za statistiku provedene su statističke analize. Na temelju tih razmatranja izrađeni su tablični i grafički prikazi analiziranih podataka.

Metodološke napomene

Republički zavod za statistiku proveo je popis stanovništva, kućanstava i stanova u skladu sa Zakonom o popisu stanovništva, domaćinstava i stanova 2022. godine (*Službeni glasnik RS*, br. 9/2020 i 35/2021). Rezultati su objavljivani tijekom 2023. i 2024. godine, podijeljeni u nekoliko publikacija.

Od prvog modernog popisa u Srbiji 1866. godine do danas provedeno je 20 popisa. Posljednji popis, umjesto 2022., trebao je biti proveden 2021., deset godina nakon Popisa 2011., ali je zbog epidemije koronavirusa odgođen za godinu dana.

Za „kritični moment“ popisa uzeto je stanje na dan 30. rujna 2022. godine u 24 sata.

Popisom su obuhvaćeni državljani Republike Srbije s prebivalištem, odnosno boravištem u Republici Srbiji, stalno nastanjeni stranci, stranci kojima je odobren privremeni boravak u Republici Srbiji i druge osobe koje su u vrijeme provođenja Popisa boravile na teritoriju Republike Srbije, kućanstva, stanovi i druge nastanjene prostorije.

Popis nije proveden na teritoriju Autonomne Pokrajine Kosovo i Metohija.

Pitanje o nacionalnoj pripadnosti u Popisu 2022. godine formulirano je kao pitanje otvorenog tipa uz pravnu pouku o tome da je prema članku 47. Ustava Republike Srbije, izražavanje nacionalne pripadnosti slobodno i da se nitko nije dužan izjašnjavati o svojoj nacionalnoj pripadnosti. Za djecu mlađu od 15 godina, odgovor na pitanje o nacionalnoj pripadnosti davali su njihovi roditelji, staratelji ili usvojitelji.

Zbog dostupnosti broja Hrvata po naseljenim mjestima, samo za teritorij Vojvodine ali ne i za druge dijelove Srbije, prostorni razmještaj i analiza međupopisne promjene posljednjih dvaju popisa (2011. – 2022.) urađeni su samo za ovo područje.

Rezultati popisa koji se odnose na „ukupno stanovništvo“ dostupni su samo na razini odabranih velikih dobni skupina, među kojima su najrelevantnije dobne skupine: do 14. godine, od 15. do 64. godine te 65 godina i stariji. Zbog nedostatka

podataka za petogodišnje dobne skupine iz popisa 2022. godine nije bilo moguće dobno-spolnu strukturu prikazati na uobičajeni način (grafički prikaz strukture stanovništva prema dobi i spolu), dok su se neki indikatori koji se za „ukupno stanovništvo“ uobičajeno računaju na temelju velikih dobnih skupina: do 19. godine, od 20. do 59. godine te 60 godina i stariji, morali izračunati prema dostupnim velikim dobnim skupinama.

Hrvati u Srbiji 2022. godine

Prema rezultatima posljednjeg popisa stanovništava, 2022. godine, u Srbiji živi 39 107 Hrvata, od kojih je čak 32 684 u Vojvodini.

Popis stanovništva ustanovio je daljnji demografski pad hrvatskog stanovništva kako na razini cijele države, tako i u Vojvodini. Istodobno, zabilježen je demografski regres i većinskog srpskog naroda kao i pripadnika najbrojnije nacionalne manjine – Mađara i većine etničkih zajednica.¹

Osnovna obilježja

Prema Popisu 2022. u Srbiji živi 39 107 Hrvata koji predstavljaju 0,59 % populacije Srbije. Među njima, čak 32 684 Hrvata živi u Vojvodini, gdje čine 1,9 % ukupnog stanovništva.

Osim u Vojvodini, prema broju Hrvata izdvaja se i Beogradska regija² gdje ih ima 4554 i čine 0,3 % stanovnika ovoga područja.

Vojvođanski Hrvati, iako različitog udjela, prisutni su u svim općinama i gradovima Vojvodine, što ih čini teritorijalno iznimno disperziranom nacionalnom manjinom, ali su također u svakoj apsolutna manjina. Najbrojniji su u Sjevernobačkom okrugu (10 646) gdje je smješteno 30,9 % vojvođanskih Hrvata. Na razini općina, najviše ih ima u Gradu Subotici – 10 431, gdje čine 8,4 %, dok najveći udio u ukupnom stanovništvu općine čine u Apatinu – 8,9 %, gdje ih ima 2057.

U posljednjem međupopisnom razdoblju (2011. – 2022.) pad broja Hrvata zabilježen je u svim općinama i gradovima pa tako i njihovim naseljima, osim u Gradu Novom Sadu gdje se apsolutni broj povećao, ali ne i relativni.

Jedan od razloga demografskog regresa Hrvata u Vojvodini je poremećeni biološki sastav s jasnim trendom demografskog starenja. Spolna struktura je narušena, odnosno javlja se signifikantno veći broj žena u odnosu na muškarce (koeficijent feminiteta je 140,6). Prema dobnoj strukturi, Hrvati u Srbiji spadaju u izrazito staro

¹ Popisne kategorije koje bilježe porast broja stanovnika u međupopisnom razdoblju 2011. – 2022. su „Albanci“, „Bošnjaci“, „Jugoslaveni“, „Rusi“, „ostali“ i „nepoznato“.

² Srbija je podijeljena na pet regija: regija Vojvodine, Beogradska regija, regija Šumadije i Zapadne Srbije, regija Južne i Istočne Srbije te regija Kosovo i Metohija. Beogradsku regiju čini Beogradsko područje, odnosno Grad Beograd koji se sastoji od 17 gradskih općina.

stanovništvo³ budući da im je udio osoba starijih od 65 godina 35,5 %. Prosječna starost (53,7) je veća od prosjeka za Srbiju i također ukazuje na demografsko starenje Hrvata u Srbiji.

Prostorna distribucija

Hrvati žive u svim dijelovima Srbije. Najveći broj Hrvata živi u Vojvodini, u značajnijem broju ima ih i u Beogradu, dok su u ostalim dijelovima Srbije zastupljeni u veoma malom broju. Ipak, Hrvata u Srbiji ima u svim općinama, osim u jednoj – Crnoj Travi (Južna i Istočna Srbija), što govori o velikoj prostornoj disperziranosti ove nacionalne manjine.

U Vojvodini 32 684 pripadnika zajednice čine 1,9 % ukupnog stanovništva. Hrvati u Vojvodini predstavljaju 83,6 % udjela svih Hrvata u Srbiji. Rezultati posljednjeg popisa pokazali su do sada najveći udio vojvođanskih Hrvata u ukupnom broju Hrvata u Srbiji.⁴

U regiji Beograda ima 4554 Hrvata koji čine 0,3 % stanovnika ovoga područja. U Šumadiji i Zapadnoj Srbiji broj Hrvata je 994 i oni su 0,05 % stanovnika tog područja, dok u Južnoj i Istočnoj Srbiji ima najmanje Hrvata – 875 koji čine 0,06 % stanovnika.

Tablica 1. Broj i udio Hrvata po područjima Srbije prema rezultatima Popisa 2022.

Područje	Broj Hrvata	Udio u ukupnom stanovništvu (%)	Udio u ukupnom broju Hrvata u Srbiji (%)
Republika Srbija	39 107	0,6	100
Beograd	4554	0,3	11,6
Vojvodina	32 684	1,9	83,6
Šumadija i Zapadna Srbija	994	0,05	2,5
Južna i Istočna Srbija	875	0,06	2,2

Izvor: Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2022. u Republici Srbiji, nacionalna pripadnost po općinama i gradovima, Republički zavod za statistiku, Beograd 2023.

Prema podjeli Vojvodine na tri velike teritorijalne cjeline – Bačku, Banat i Srijem, najviše Hrvata živi u Bačkoj, gdje je koncentrirano gotovo 80 % Hrvata Vojvodine i preko 60 % Hrvata Srbije.

Broj Hrvata u Bačkoj je 25 147 i oni čine 2,7 % ukupnog stanovništva ovoga područja. U Srijemu ima 5741 Hrvata koji čine 2 % stanovništva ovoga područja. Najmanje Hrvata ima u Banatu – 1787, gdje je i njihov udio u ukupnom stanovništvu najmanji – 0,3 %.

³ Staro stanovništvo se dijeli na staro stanovništvo u kojem udio osoba starih 65 i više godina iznosi od 8,1 do 12 % i izrazito staro stanovništvo u kojem udio osoba starih 65 i više godina iznosi više od 12 % (Nejašmić 2005).

⁴ Najveći udio vojvođanskih Hrvata u ukupnom broju Hrvata u Srbiji prije popisa 2022. zabilježen je 1948. (81,6 %), a najmanji 1953. (76,7 %). Prema popisu 2011. Hrvati u Vojvodini činili su 81,2 % ukupnog broja Hrvata u Srbiji (Živić 2012).

Hrvati su rasprostranjeni u svih sedam okruga, 45 općina i osam gradova Vojvodine. Temeljno obilježje njihovog teritorijalnog razmještaja je prostorna raširenost, bez značajnije koncentracije u nekom od vojvođanskih okruga, osim donekle Sjevernobačkog i Zapadnobačkog okruga (Živić 2012).

U Vojvodini najviše Hrvata živi u Sjevernobačkom okrugu – 10 646, koji čine 6,6 % stanovništva. Po brojnosti i udjelu u ukupnom stanovništvu slijedi Zapadnobački okrug s 7598 Hrvata i njihovim udjelom od 4,9 % među ukupnim stanovništvom. U Južnobačkom okrugu ima 6903 Hrvata koji čine 1,1 % stanovnika, u Srijemskom 5741 s udjelom od 2 % ukupnog stanovništva, u Južnobačkom 974 s udjelom od 0,4 %, Srednjobačkom 532 koji čine 0,3 % stanovnika, a u Sjevernobačkom okrugu Hrvata ima 290 koji su 0,2 % ukupnog stanovnika okruga.

U Sjevernobačkom okrugu općina (grad) s najvećim brojem Hrvata je Subotica u kojoj živi 10 431 Hrvata koji čine 8,4 % stanovnika Grada. Naseljena mjesta s najvećim brojem Hrvata su Subotica (6782), Donji Tavankut (832), Žednik (484) te Đurđin (436).

Hrvati u Sjevernobačkom okrugu u najvećem udjelu u odnosu na ukupno stanovništvo žive u naselju Donji Tavankut (42,2 %), Mala Bosna (38,9 %) te Đurđin (36,2 %).

U Zapadnobačkom okrugu općina (grad) s najvećim brojem Hrvata je Sombor gdje ih ima 5029 i gdje čine 7,1 % stanovnika Grada. Naseljena mjesta s najvećim brojem Hrvata su Sombor (2140), Monoštor (1384), Bereg (401) i Lemeš (363). U značajnom broju Hrvati žive i u Općini Apatin gdje ih ima 2057 i gdje čine 8,9 % ukupnog stanovništva, što ju čini općinom u Srbiji s najvećim udjelom Hrvata. Ovdje su naseljena mjesta s najvećim brojem Hrvata Sonta (1508) i Apatin (463).

Najveći udio Hrvata u ukupnom stanovništvu nekog naseljenog mjesta u Zapadnobačkom okrugu imaju Monoštor (52,3 %), Bereg (52,1 %), Sonta (47,2 %) te Lemeš (16,8 %).

U Južnobačkom okrugu općina (grad) s najvećim brojem Hrvata je Novi Sad gdje ih ima 3877 i gdje čine 1 % posto stanovnika Grada. Naseljena mjesta s najvećim brojem Hrvata su Novi Sad (2358) i Petrovaradin (730). Značajan broj Hrvata živi u Općini Bač – 873 i naseljenom mjestu Bač (305) te Vajskoj (244).

Naseljena mjesta s najvećim udjelom Hrvata u Južnobačkom okrugu su Plavna (19,5 %), Bođani (15,3 %), Vajska (10,6 %), Bač (6,7 %) i Petrovaradin (4,7 %).

U Srijemu najviše Hrvata živi u općini (gradu) Srijemska Mitrovica – 1341 gdje čine 1,8 % stanovnika. Naseljeno mjesto s najvećim brojem Hrvata je Srijemska Mitrovica (1145). Preko tisuću Hrvata živi i u Općini Šid – 1249 gdje čine 4,5 % stanovnika te u Općini Ruma – 1133 tj. 1,3 % stanovnika. U Općini Šid naselja s najvećim brojem Hrvata su Šid (451), Sot (207) i Ljuba (85), a u Općini Ruma, najviše Hrvata ima u mjestu Ruma (548), Platičevu (243) te Hrtkovcima (166).

Naselje u Srijemu sa značajnim brojem Hrvata su i Golubinci (Općina Stara Pazova), gdje ih ima 439 te Indija (292) (Općina Indija).

Mjesta s najvećim udjelom Hrvata u Srijemu su Sot (39,1 %), Stara Bingula (28,6 %), Batrovci (22,3 %), Ljuba (23,5 %) i Golubinci (10,5 %).

U Južnobanatskom okrugu najviše Hrvata živi u općini (gradu) Pančevo – 556 gdje čine 0,5 stanovnika. Naseljeno mjesto s najvećim brojem Hrvata su Pančevo (323) i Starčevo (171). Jedino naselje ovoga okruga u kojemu broj Hrvata prelazi broj 100 je još i Opovo (110).

Prema udjelu Hrvata u ukupnom stanovništvu izdvaja se Opovo (2,7) te Starčevo (2,6).

U Srednjobanatskom okrugu općina (grad) s najvećim brojem Hrvata je Zrenjanin – 361 gdje Hrvati čine 0,3 % ukupnog stanovništva. Naselje s najvećim brojem Hrvata je Zrenjanin (234), a udio Hrvata u naseljenom mjestu najveći je u Boki (4,3 %).

U Sjevernobanatskom okrugu općina (grad) s najvećim brojem Hrvata je Kikinda – 127 gdje Hrvati čine 0,2 % stanovništva. Naseljeno mjesto s najvećim brojem Hrvata je Kikinda (93).

U ovom okrugu udio Hrvata je u svim naseljenim mjestima manji od 1 %.

Tablica 2. Broj i udio Hrvata u okruzima Vojvodine i njihovim općinama/gradovima s najviše Hrvata prema rezultatima Popisa 2022.

Okrug/općina (grad)	Broj Hrvata	Udio u ukupnom broju stanovnika (%)
SJEVERNOBAČKI OKRUG	10 646	6,6
Subotica	10 431	8,4
ZAPADNOBAČKI OKRUG	7598	4,9
Sombor	5029	7,1
JUŽNOBAČKI OKRUG	6903	1,3
Novi Sad	3877	1
SRIJEMSKI OKRUG	5741	2
Srijemska Mitrovica	1341	1,8
JUŽNOBANATSKI OKRUG	974	0,4
Pančevo	556	0,5
SREDNJOBANATSKI OKRUG	532	0,3
Zrenjanin	361	0,3
SJEVERNOBANATSKI OKRUG	290	0,2
Kikinda	127	0,2

Izvor: Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2022. u Republici Srbiji, nacionalna pripadnost po općinama i gradovima, Republički zavod za statistiku, Beograd 2024.

Beogradske općine s najvećim brojem Hrvata su Novi Beograd (998), Zemun (749), Čukarica (422), Palilula (397), Voždovac (377), Zvezdara (371) i Surčin (270). Njihov udio nigdje ne prelazi 1 % ukupnog stanovništva, a najveći je u Surčinu gdje Hrvati čine 0,6 % stanovništva, Novom Beogradu s 0,5 % te u Zemunu gdje čine 0,4 % ukupnog stanovništva općine.

Na razini općine ili grada Hrvati nigdje nisu najbrojnija nacionalna zajednica, ali su u četiri vojvođanske općine/grada najbrojnija manjinska nacionalna zajednica: u Gradu Srijemska Mitrovica te općinama Apatin, Srijemski Karlovci i Indija.

Procentualno ih najviše ima u Općini Apatin, gdje čine 8,9 % od ukupnog stanovništva.

Hrvati su u osam naseljenih mjesta većinsko stanovništvo. Ova naselja nalaze se u Sjevernobačkom i Zapadnobačkom okrugu.

Mjesta u kojima Hrvati čine najbrojniju nacionalnu zajednicu u Zapadnobačkom okrugu su: Monoštor, Bereg i Sonta, a u Sjevernobačkom okrugu: Donji Tavankut, Mala Bosna, Đurđin, Žednik i Bikovo.

Tablica 3. Naselja Srbije gdje su Hrvati najbrojnija nacionalna zajednica prema rezultatima Popisa 2022.

Naselja	Broj Hrvata	Udio u ukupnom broju stanovnika (%)
Monoštor	1384	52,3
Bereg	401	52,1
Sonta	1508	47,2
Donji Tavankut	832	42,2
Mala Bosna	354	38,9
Đurđin	436	36,3
Žednik	484	30,9
Bikovo	317	24,6

Izvor: Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2022. u Republici Srbiji, Hrvati po mjestima, Republički zavod za statistiku, Beograd 2023.

Broj mjesta u Srbiji u kojima su Hrvati najbrojnija nacionalna manjina je 30 i sva se nalaze u Vojvodini.

Osim već spomenutih osam u kojima su ujedno i najbrojnija nacionalna zajednica, preostala naselja gdje su Hrvati najbrojnija nacionalna manjina su: Sot, Morović, Kukujevci, Jamena, Ilinci, Gibarac, Vašica, Batrovci, Adaševci u Općini Šid, Novi Banovci i Golubinci u Općini Stara Pazova, Ruma i Platičevo u Općini Ruma, Novi Slankamen, Inđija i Beška u Općini Inđija, Srijemska Mitrovica i Stara Bingula u Gradu Srijemska Mitrovica, Srijemski Karlovci u istoimenoj općini te Sombor, Kolut, Kljajićevo i Gakovo u Gradu Sombor.

U dva mjesta Hrvati u Srbiji čine natpolovičnu većinu. U Monoštoru, u odnosu na ukupan broj stanovnika, Hrvata ima 52,3 %, što ga čini mjestom s najvećim udjelom Hrvata u Srbiji. Drugo mjesto je Bereg, s 52,1 % Hrvata. Sve do ovoga Popisa natpolovičnu većinu Hrvata imala je i Sonta, koja je sada spala na 47,2 %.

Prema udjelu Hrvata u ukupnom broju stanovnika (%) slijedi Donji Tavankut (42,2), Sot (39,1), Mala Bosna (38,9), Đurđin (36,2), Žednik (30,9), Stara Bingula (28,6), Mirgeš (26,8), Gornji Tavankut (25,5), Bikovo (24,5), Ljuba (23,5), Batrovci (22,3), Plavna (19,5), Lemeš (16,8), Bođani (15,3), Bikić Do (12,5), Platičevo (11), Riđica (11), Vajska (10,6), Golubinci (10,5) i Novi Slankamen (10,2).

U ostalim mjestima Hrvatima se izjasnilo manje od 10 % stanovnika.

Između 5 i 10 % Hrvata u odnosu na ukupan broj stanovnika imaju naseljena mjesta: Mišićevo (9,4), Subotica (7,6), Bezdan (7,5), Kolut (7,4), Bač (6,7), Hrtkovci (6,6), Vašica (6,5), Morović (6,4), Gibarac (6,1), Stanišić (5,9), Nikinci (5,9), Neštin (5,7), Bajmak (5,3) i Sombor (5,1).

*Slika 1. Monoštor – naselje s najvećim udjelom Hrvata.
Izvor: NIU „Hrvatska riječ“*

Međupopisne promjene broja i prostorne distribucije (2011. – 2022.)

U posljednjem međupopisnom razdoblju (2011. – 2022.) broj Hrvata u Srbiji smanjen je za 18 793 osobe, tj. 32,5 % što predstavlja više od četiri puta veću stopu depopulacije u odnosu na stopu depopulacije ukupnog broja stanovnika Srbije (10,5 %) te veću stopu depopulacije nego u međupopisnom razdoblju nakon ratova 90-ih.

Među 21 etničkom zajednicom u Srbiji, čak njih 17 bilježi depopulaciju u odnosu na Popis iz 2011. godine. Najveću stopu depopulacije imaju Crnogorci čiji broj je od 2011. do 2022. gotovo prepolovljen – stopa depopulacije im je 47,5 %. Osim Crnogoraca, etničke zajednice sa stopom depopulacije većom od vrijednosti koje bilježe Hrvati su Muslimani (41,6 %), Vlasi (40,5 %), Nijemci (36,7 %), Makedonci (35,1 %) te Bunjevci (33,5 %).

Najbrojnija nacionalna manjina Mađari bilježi stopu depopulacije od 27,4 %.

U posljednjem međupopisnom razdoblju povećan je broj pripadnika četiriju etničkih zajednica. Povećao se broj Albanaca, Bošnjaka, Jugoslavena i Rusa među kojima najveće povećanje pripadnika bilježe Albanci – 961,9 %.⁵

Pad broja Hrvata zabilježen je u gotovo svim općinama i gradovima pa tako i njihovim naseljima. Jedini grad u kojem se povećao broj Hrvata u odnosu na Popis 2011. je Novi Sad, ali se udio Hrvata u odnosu na ukupno stanovništvo i ondje smanjio.

⁵ U Popisu 2011. u općinama Bujanovac i Preševo zabilježen je smanjen obuhvat jedinica popisa uslijed bojkota od strane većine pripadnika albanske nacionalne zajednice.

Iako ne u apsolutnim brojkama, u relativnim se udio Hrvata povećao u pet manjih naseljenih mjesta – u Donjem Tavankutu, Đurđinu, Mirgešu, Beregu i Bikić Dolu.

U glavnom Gradu Beogradu 2011. godine je bilo 7752 stanovnika koji su se izjasnili Hrvatima, a 2022. je broj opao za 3198 – na 4554, što je najveće smanjenje u apsolutnim vrijednostima. U relativnom smislu udio Hrvata u Beogradu je s 0,5 % 2011. opao na 0,3 % 2022. godine.

Najveće smanjenje u relativnim vrijednostima zabilježeno je u Gradu Subotici. U posljednjem međupopisnom razdoblju Subotica je izgubila 3720 Hrvata (s 14 151 na 10 431), čiji je udio u ukupnom broju stanovnika grada opao za 1,6 % (s 10 na 8,4 %).

U Gradu Novom Sadu, u međupopisnom razdoblju (2011. – 2022.), broj Hrvata se povećao za 96 osoba (s 3.781 na 3.877), ali je u relativnom smislu njihov udio u ukupnom stanovništvu opao s 1,2 na 0,9 %.

U odnosu na Popis iz 2011. godine Grad Sombor bilježi smanjenje Hrvata za 2.041 (sa 7070 na 5.029). Hrvati u Somboru čine 7,1 % stanovnika, što je u odnosu na prijašnji popis smanjenje za 1,1 % budući da su 2011. godine činili 8,2 % stanovnika mjesta.

U Srijemskoj Mitrovici se također značajno smanjio broj Hrvata. U odnosu na Popis 2011., u Sr. Mitrovici ima 771 Hrvata manje (s 2112 na 1341), čiji je udio u ukupnom broju stanovnika Grada opao za 0,8 % (s 2,6 na 1,8 %).

Tablica 4. Međupopisna promjena (2011. – 2022.) pet gradova s najvećim brojem Hrvata u Srbiji

Grad	2011.		2022.		Međupopisna promjena
	Broj stanovnika	Udio u ukupnom broju stanovnika mjesta (%)	Broj stanovnika	Udio u ukupnom broju stanovnika grada (%)	
Subotica	14 151	10	10 431	8,4	-3720
Sombor	7070	8,2	5029	7,1	-2041
Beograd	7752	0,5	4554	0,3	-3198
Novi Sad	3781	1,2	3877	0,9	96
Srijemska Mitrovica	2112	2,6	1341	1,8	-771

Izvor: Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2022. u Republici Srbiji, Hrvati po mjestima, Republički zavod za statistiku, Beograd 2023.

Iako ne u apsolutnim brojkama, u relativnim se udio Hrvata povećao u nekoliko mjesta: u Donjem Tavankutu (s 38,1 na 42,2 %), Đurđinu (s 33,9 na 36,3 %), Mirgešu (s 25,9 na 26,8 %), Beregu (s 49,9 na 52,1%) i Bikić Dolu (s 12,3 na 12,6%).

Dobno-spolna struktura

Sastav stanovništva prema spolu i dobi predstavlja biološki⁶ (u znanstvenim se istraživanjima koristi i pojam demografski) sastav stanovništva. Iako je izravno uvje-

⁶ Stanovništvo se može grupirati prema različitim obilježjima, a česta je podjela na tri skupine: biološki (demografski) tj. sastav prema dobi i spolu, društveno-gospodarski sustav u koji ulazi sastav

tovan prirodnim kretanjem stanovništva, on određuje reproduktivne i radno-aktivne, u širem smislu gospodarske potencijale neke populacije (Wertheimer-Baletić 1999). Između biološke strukture stanovništva, demografskog razvoja i društveno-gospodarskih promjena, postoji uska uzajamna povezanost i uvjetovanost.

Analizom dobno-spolne strukture Hrvata u Srbiji vidi se da je biološka struktura Hrvata vrlo nepovoljna i poremećena. Iako nije predstavljena na uobičajeni način, tj. dobnim skupinama od pet godina (zbog nedostatka podataka navedenih u metodološkim napomenama), iz nje se jasno očituje da prema obilježjima dobnog sastava, Hrvati u Srbiji pripadaju starom ili kontraktivnom tipu stanovništva,⁷ budući da je osnovica znatno sužena, a srednji dio je ispupčen.

Također, iz dobno-spolne strukture se očituje i izrazito veći broj žena u starijoj životnoj dobi, što utječe na vrlo visoki koeficijent feminiteta, odnosno poremećen spolni sastav Hrvata u Srbiji.

Sastav prema spolu

Sastav prema spolu, odnosno brojčani odnos muškog i ženskog stanovništva, predstavlja se koeficijentom maskuliniteta (km) ili koeficijentom feminiteta (kf).⁸ Za Hrvate u Srbiji karakterističan je iznadprosječno visok koeficijent feminiteta koji iznosi 140,6 dok je vrijednost za ukupno stanovništvo Srbije 105,6.

Uspoređujući koeficijent feminiteta ukupnog stanovništva Srbije i Hrvata u Srbiji po velikim dobnim skupinama može se zaključiti da je samo u najmlađoj dobnoj skupini 0-14 godina koeficijent feminiteta manji kod Hrvata (94,3) u odnosu na ukupno stanovništvo (105,6).

Broj žena na 100 muškaraca najveći je u dobnoj skupini starijih od 85 godina i iznosi 293,2. Više žena od muškaraca ima i u dobnoj skupini od 65 do 84 godine (koeficijent feminiteta 198,7) i u skupini od 50 do 64 godine (koeficijent feminiteta 145,4). U ostalim dobnim skupinama, koje su reproduktivne, ima manje žena od muškaraca, što je posebno izraženo u najmlađoj skupini.

Udio mladih ženskih osoba (0-14 godina) koje spadaju u predfertilnu dob ne premašuje 10 % ukupnog broja Hrvata, odnosno razinu koja bi mogla osigurati obnavljanje zajednice vlastitim demoreproduktivnim potencijalima. Udio Hrvatica starih od 0 do 14 godina je 6 % u odnosu na ukupan broj Hrvata u Srbiji, dok je taj udio na državnoj razini 14,4 %, a kod najmlađe etničke zajednice Roma 28,9 %.

prema djelatnosti, aktivnosti, zanimanju, obrazovanju, bračnom stanju i dr. te kulturno-antropološki sastav u koji ulaze sastav prema narodnosti, jeziku, rasi, vjeri i sličnim obilježjima (Nejašmić, 2005).

⁷ U demografskoj se literaturi razlikuju prema obilježjima dobnog sastava tri osnovna tipa stanovništva: 1.a) izrazito mlado i izrazito ekspanzivno, 1.b) mlado ili ekspanzivno, 2. zrelo ili stacionarno, 3. staro ili kontraktivno stanovništvo (Nejašmić 2005).

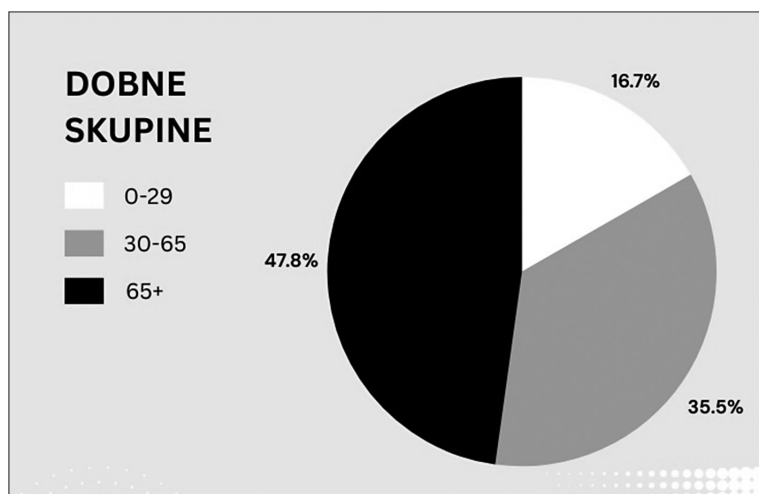
⁸ Oba koeficijenta, maskuliniteta i feminiteta, pokazuju omjer muškog i ženskog stanovništva i označavaju broj ženskih (muških) na sto muških (ženskih) stanovnika (Nejašmić 2005).

Sastav prema dobi

„Sastav prema dobi jedan je od najvažnijih pokazatelja potencijalne živosti i biodinamike stanovništva nekog područja, a posebno je važan zbog svojih društvenih i gospodarskih implikacija“ (Nejašmić 2005: 174).

U demografskim se analizama prilikom izračuna indikatora starenja stanovništva „ukupno stanovništvo“ obično dijeli u tri velike dobne skupine: do 19. godine, od 20. do 59. godine te 60 godina i stariji. Zbog, u metodološkim napomenama navedenih razloga, u ovom su radu osnovni pokazatelji dobno-spolnog sastava stanovništva izračunati na temelju podjele ukupnog stanovništva na velike dobne skupine: do 14. godine, od 15. do 64. godine te 65 godina i stariji.

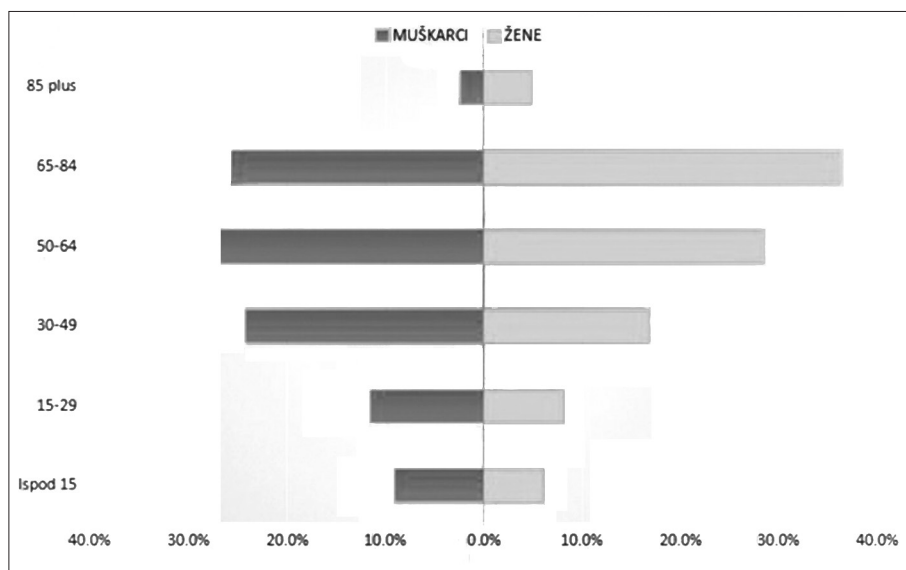
Prema rezultatima popisa iz 2022. među Hrvatima u Srbiji udio starog stanovništva (65+) je 35,5 %, dok je udio mladog stanovništva (do 30 godina) 16,7 %. U zrelo stanovništvo spada 47,8 % Hrvata u Srbiji.

Slika 2. Udio Hrvata u Srbiji po dobnim skupinama prema rezultatima Popisa 2022.

Izvor: Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2022. u Republici Srbiji, stanovništvo prema nacionalnoj pripadnosti, starosti i spolu, Republički zavod za statistiku, Beograd 2024.

Nepovoljni dobni sastav Hrvata u Srbiji jasno se vidi iz grafičkog prikaza dobno-spolne strukture, koja iz popisa u popis gubi obris piramide i poprima oblik urne uslijed smanjenja udjela mladih i povećanja dominantnog udjela starih dobnih skupina. Najviše Hrvata pripada dobnoj skupini od 65 do 84 godine – 12 434 osobe. Sljedeća po brojnosti dobna skupina je od 50 do 64 godine – 10 946 osoba, potom od 30 do 49 godine – 7724 osoba. Hrvata starosti od 15 do 29 godina ima 3705, mlađih od 15 godina 2847, dok starijih od 85 godina ima najmanje – 1451.

Slika 3. Dobno-polna struktura Hrvata u Srbiji prema rezultatima Popisa 2022. Izvor: Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2022. u Republici Srbiji, stanovništvo prema nacionalnoj pripadnosti, starosti i spolu, Republički zavod za statistiku, Beograd 2024.

Prosječna starost Hrvata u Srbiji je 53,7 godina, što je za 10 godina više nego li je prosječna starost ukupnog stanovništva države koja iznosi 43,8 godina.

Hrvati su mlađi od pet etničkih skupina u Srbiji: Vlasi (55,5), Nijemci (56,4), Jugoslaveni (56,5), Makedonci (57,3) i Slovenci (58,3). Od 15 etničkih skupina Hrvati su stariji od Bugara (53,4), Bunjevaca (52), Crnogoraca (50,6), Mađara (48,6), Rumunja (47,7), Slovaka (47,6), Rusina (47,5), Ukrajinaca (46,9), Srba (44,6), Muslimana (42,4), Goranaca (40), Albanaca (38), Bošnjaka (36,5), Rusa (36,3) i Roma (30,6). Hrvati su stariji i od sve četiri etnički neizjašnjene popisne kategorije: nepoznato (35,3), neizjašnjeni (39,5), ostali (41,8) i regionalna pripadnost (50).

Hrvatice u Srbiji starije su od Hrvata za sedam godina (56,6 – prosječna starost žena; 49,7 – prosječna starost muškaraca), dok je u ukupnom stanovništvu razlika između prosječne starosti muškaraca i žena manja i iznosi 3 godine (45,2 – prosječna starost žena; 42,4 – prosječna starost muškaraca).

Najmlađi Hrvati žive u Vojvodini, gdje im je prosječna starost 51,8 godina, a najstariji u regiji Šumadije i zapadne Srbije s prosječnom starosti od 63,7 godina.

Tablica 5. Prosječna starost popisnih kategorija nacionalne pripadnosti prema rezultatima Popisa 2022.

Nacionalna pripadnost	Prosječna starost
Slovenci	58,3
Makedonci	57,3
Jugoslaveni	56,5
Nijemci	56,4
Vlasi	55,5
Hrvati	53,7
Bugari	53,4
Bunjevci	52
Crnogorci	50,6
Regionalna pripadnost	50
Mađari	48,6
Rumunji	47,7
Slovaci	47,6
Rusini	47,5
Ukrajinci	46,9
Srbi	44,6
Ukupno	43,8
Muslimani	42,4
Ostali	41,8
Goranci	40
Nisu se izjasnili	39,5
Albanci	38
Bošnjaci	36,5
Rusi	36,3
Romi	30,6
Nepoznato	35,3

Izvor: Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2022. u Republici Srbiji, stanovništvo prema nacionalnoj pripadnosti, starosti i spolu, Republički zavod za statistiku, Beograd 2024.

U odnosu na ukupno stanovništvo Hrvati osim što imaju veću prosječnu starost, imaju i nepovoljnije indikatore starenja stanovništva. Tako je udio mladog stanovništva (0-14) gotovo duplo veći kod ukupnog stanovništva s iznosom od 14,4 % u odnosu na vrijednosti Hrvata u Srbiji koje su 7,3 %. S druge strane, udio starog stanovništva, osoba starijih od 65 godina je kod Hrvata u Srbiji 35,5 %, dok je kod ukupnog stanovništva 22 %.

Tablica 6. Obilježja dobnog sastava Hrvata i ukupnog stanovništva u Srbiji prema rezultatima Popisa 2022.

Obilježje	Hrvati	Ukupno stanovništvo
Mlado stanovništvo (0-14) (%)	7,3	14,4
Zrelo stanovništvo (15-64) (%)	57,2	63,5
Staro stanovništvo (65+) (%)	35,5	22
Prosječna starost	53,7	43,8

Izvor: Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2022. u Republici Srbiji, stanovništvo prema nacionalnoj pripadnosti, starosti i spolu, Republički zavod za statistiku, Beograd 2024.

Demografska budućnost Hrvata u Vojvodini

Promatrajući demografsko erodiranje koje obilježava Hrvate u Srbiji od 1961. i lošu biološku strukturu s jasnim trendom demografskog starenja, za očekivati je daljnji regres hrvatskog stanovništva.

Za demografsku budućnost osobito je važno stanje u odnosima između velikih dobnih skupina ženskog stanovništva jer predstavljaju demoreproduktivni potencijal Hrvata u Srbiji. U predferilnoj dobi, koja je osnovica za sadašnje i buduće formiranje reproduktivnih slojeva ženskog, a time i ukupnog broja Hrvata u Srbiji, nalazi se, prema posljednjem popisu, 6 % žena. Kontingent žena u reproduktivnoj dobi (od 15. do 49. godine) čini 24,6 % udjela u ukupnom ženskom stanovništvu. Međutim, više od polovice žena u reproduktivnoj dobi nalazi se u gornjoj polovici (između 30. i 49. godine). Žensko stanovništvo koje se nalazi u predferilnoj i ferilnoj dobi čini tek trećinu ukupnog ženskog stanovništva, što ukazuje na alarmantno demoreproduktivno stanje Hrvata u Vojvodini i pitanje njihovog opstanka.

Budući da osim demografskih faktora, na dinamiku i smjer razvoja struktura stanovništva utječu i društveno-gospodarske i političke odrednice, na eventualne znatnije promjene broja Hrvata u Srbiji mogu utjecati političke okolnosti (Živić 2012). Prije svega odnos Srbije prema tzv. bunjevačkom pitanju, ali i refleksija političkih odnosa Hrvatske i Srbije. Promjena etničkog identiteta deklariranih Bunjevaca iz popisa 2022. – 11 104 osoba, pod kategoriju „Hrvati“, u budućim popisima je moguća, ali objektivno teško predvidiva i ovisit će najviše o političkim čimbenicima. Čak i da se takav scenarij dogodi, hrvatsko stanovništvo i nadalje će biti izrazito staro jer je prema posljednjem popisu prosječna dob Bunjevaca 52 godine, dok je udio starijih od 65 godina 34,9 % njihovog ukupnog broja.

Pitanje „Jugoslavena“, „ostalih“, „regionalno izjašnjenih“, „nepoznatih“ i „neizjašnjenih“ je također bitno spomenuti ovdje. Na posljednjem popisu u ovih pet kategorija izjasnilo se 518 926 osoba, što je 7,8 % popisanog stanovništva. Postoji velika mogućnost da se u tim popisnim kategorijama također krije dio Hrvata zato što je značajan njihov udio u naseljenim mjestima s hrvatskim stanovništvom.

Iznadprosječan udio izjašnjenih stanovnika u navedenim kategorijama nalazi se u gradu s najvećim brojem Hrvata u Srbiji, Gradu Subotici. Ondje „Jugoslaveni“, „ostali“, „regionalno izjašnjeni“, „nepoznati“ i „neizjašnjeni“ čine čak 18, 4 % stanovnika Grada.

Usporede li se podaci naseljenih mjesta Grada Subotice u kojima je većinsko hrvatsko stanovništvo s podacima naseljenih mjesta ovoga Grada gdje je većinsko srpsko ili mađarsko stanovništvo, uočava se značajno veći udio navedenih popisnih kategorija u mjestima gdje žive Hrvati.

Tako je u Donjem Tavankutu, gdje su Hrvati većinsko stanovništvo (42,2 %), udio „Jugoslavena“, „ostalih“, „regionalno izjašnjenih“, „nepoznatih“ i „neizjašnjenih“ 22,1 %, Maloj Bosni gdje su Hrvati također većinsko stanovništvo (38,9 %) udio navedenih kategorija je 27,8 %, dok je na primjer u naselju s većinskim mađarskim stanovništvom – Čantaviru, udio „Jugoslavena“, „ostalih“, „regionalno izjašnjenih“, „nepoznatih“ i „neizjašnjenih“ 5,7 %, ili u naselju s većinskim srpskim stanovništvom – Novom Žedniku, udio „Jugoslavena“, „ostalih“, „regionalno izjašnjenih“, „nepoznatih“ i „neizjašnjenih“ je 12,5 %.

Međutim, teško je predvidjeti koliko je točno osoba u pitanju i koliko je spremno izjasniti se Hrvatima na idućem popisu stanovništva. Prije svega, politički odnosi unutar Srbije pa i između Srbije i Hrvatske su faktori koji bi mogli utjecati na to.

Zaključak

Provedena analiza kroz ovaj rad pokazala je izrazitu teritorijalnu disperziranost Hrvata u Srbiji koji nisu zastupljeni samo u jednoj općini Srbije. Uspoređujući podatke s prijašnjim Popisom iz 2011. godine uočava se depopulacija kao dominantan demografski proces Hrvata u Srbiji. Rezultati posljednjeg popisa pokazali su pad ne samo ukupnog broja Hrvata u Srbiji, već je regres zabilježen u svim općinama i gradovima (osim jednoga) pa tako i njihovim mjestima. Kontinuirano smanjenje broja Hrvati bilježe još od 1961. godine. Od tada, niti u jednom međupopisnom razdoblju nije zabilježeno povećanje broja i udjela hrvatskog stanovništva u Srbiji.

Među najvažnije demografske čimbenike sve intenzivnije depopulacije Hrvata u Srbiji treba ubrojiti poremećeni biološki sastav s jasnim trendom demografskog starenja.

Proučavajući rezultate analize o biološkom sastavu Hrvata, možemo zaključiti kako je hrvatsko stanovništvo izrazito staro, s trendom daljnjeg demografskog erodiranja te da udio mlađih ženskih osoba (0-14 godina) koje spadaju u predfertilnu dob ne premašuje 10 % ženskog stanovništva (6 %). To je razina koja ni izdaleka ne

osigurava obnavljanje zajednice vlastitim demoreproduktivnim potencijalima te će rezultirati nastavkom depopulacije, što na koncu dovodi do upitnog opstanka Hrvata u Vojvodini.

Dugoročan proces demografskog starenja uzrokovao je trenutačno stanje Hrvata u Srbiji, a to je „rub“ biološkog opstanka. Za očekivati je daljnju depopulaciju, budući da demoreproduktivni potencijali ne osiguravaju obnavljanje ove etničke zajednice te utječu na pad nataliteta i porast mortaliteta.

Zbog nepovoljne demografske situacije Hrvata u Srbiji, potrebno je poboljšanje društvenog, političkog, obrazovnog i kulturnog položaja Hrvata u Srbiji te veća potpora i raspoloženost suradnje matične države Hrvatske s ovom nacionalnom manjinom u izumiranju u Republici Srbiji.

Literatura i izvori

- Nejašmić, I., 2005: *Demografija: stanovništvo u prostornim odnosima i procesima*, Školska knjiga, Zagreb.
- Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2022. u Republici Srbiji, stanovništvo prema nacionalnoj pripadnosti, starosti i spolu, Republički zavod za statistiku, Beograd 2024.
- Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2022. u Republici Srbiji, nacionalna pripadnost po općinama i gradovima, Republički zavod za statistiku, Beograd 2024.
- Wertheimer-Baletić, A. 1999. Stanovništvo i razvoj, Mate d.o.o., Zagreb.
- Živić, D., 2012: Demografska dinamika i prostorni razmještaj Hrvata u Vojvodini – čimbenici i pokazatelji. U: *Godišnjak za znanstvena istraživanja* 4: 229-241.

Summary

Demographic aspect of the survival of Croats in Serbia based on the 2022 Census.

The demographic reality of Croats in Serbia presented in this paper involves 39,107 people declared as "Croats" in the last population census conducted in the Republic of Serbia in 2022. Croats in Serbia live in all regions and municipalities of Serbia, except for one in the East and one in the South of Serbia, which makes them a territorially extremely dispersed national minority, also being absolute minority in all of them.

The largest number of Croats in Serbia lives in Vojvodina, 83.5%, where they represent the fifth largest ethnic community (after Serbs, Hungarians, Roma people and Slovaks). As for populated areas in Serbia, Croats are the most numerous in eight places in the North Bačka and West Bačka Districts.

In the last inter-census period (2011 - 2022), the decline in the number of Croats was recorded in almost all municipalities and cities, including their towns. One of the reasons for the demographic regression of Croats in Vojvodina is the concerning

biological structure with a clear population aging demographic trend. The gender structure is disturbed, meaning that there are significantly more women than men. According to the age structure, Croats in Serbia belong to an extremely old population, and their average age is higher than the average age for Serbia.

Keywords: Census 2022, Croats in Serbia, Croats in Vojvodina, depopulation, demographic decline, biological structure